

Antwoord op Ridder Victor

namens WETSWINKEL - LEUVEN

In het herfstnummer 1973 van Jura Falconis ('het juridisch-wetenschappelijk studententijdschrift van de Leuvense Rechtsfaculteit') heeft Prof., Mr., Ridder R. Victor een vrij scherpe uitval gedaan tegen de wetswinkels. Hij verkondigt hierin op uitstekende wijze de mening van een groot aantal rechtspraktizijnen over rechtshulp en wetswinkels.

Bij wijze van antwoord op Victor, en als rechtzetting van — volgens ons — onjuiste opvattingen, willen wij hier enige uitspraken commentariëren. Zij laten ons toe onze visie op de problematiek van de rechtshulp toe te lichten, en de plaats van de wetswinkel daarin.

Vooraf willen we aanstippen dat o.i. een aantal opmerkingen resoluut van de tafel kunnen worden geveegd met de overweging dat Victor en konfraters in het verkeerde straatje zitten, en vanuit hun positie niet in staat zijn anders te redeneren dan zij nu doen, nl. vanuit hun ivoren kantoor-toren.

Het kunnen afstand nemen van zijn positie is een eerste vereiste om deze positie kritisch te kunnen belichten. Victor vergeet dit. Zijn argumenten en zijn wijze van redeneren bevestigen dit.

1. ADVOKATEN ZIJN GOEDE JONGENS.

«Over het algemeen hebben de mensen een verkeerd begrip van de advocatuur».

Wanneer de mensen een verkeerd begrip hebben van de advocatuur, dan ligt dit niet aan de mensen, maar aan de advocatuur.

Immers, de beeldvorming van een groep gebeurt niet door een a priori ingenomen stelling (dit kan er bij komen, als staving van), maar vloeit op de eerste plaats voort uit het imago dat die groep zichzelf aanmeet, en de rol die zij naar buiten uit speelt.

Bovendien moet het ons verwonderen dat dat 'verkeerde' beeld niet door de werkelijkheid wordt gecorrigeerd :

— door de mensen die in kontakt komen met de advocaten, en door dit kontakt een ander (een 'juister') beeld krijgen.

— door de advocatuur zelf, die toch wel moet gebukt gaan onder de

last van dat onjuiste beeld, en niks liever zou willen dan het een beetje bij te kleuren, al was het maar om enkele cliënten meer te krijgen. Maar het gebeurt niet. Integendeel.

Door allerlei factoren (taal, kleding, huisvesting, milieu ...) wordt alleen maar de autoritaire houding van de advocaat tegenover zijn cliënt (?) verstevigd. Autoritair in de zin van een machtsverhouding, waaraan niet noodzakelijk die individuele advocaat schuld heeft, tenminste niet rechtstreeks en uitsluitend.

De «zware fysieke en geestelijke inspanningen die een advocaat zich getroost» beletten niet dat het proces van rechtsvinding en rechtspraak zich ontrolt voor de ogen van de rechtzoekende als een voor hem vreemd gebeuren, waarbij hij zich nauwelijks betrokken voelt, dat buiten hem 'gebeurt'. Hij voelt op geen enkel ogenblik dat de advocaat méér dan alleen maar fysisch naast hem staat. Van een «menselijke verhouding» zullen slechts weinigen getuigen.

Dit beeld van de advocatuur wordt ongetwijfeld medebepaald door de verhouding van de confraters onderling. Mr. Victor noemt dit een van de «*verheven modaliteiten van de advocatuur*». Voor ons niet gelaten. Maar ook de ridder zal moeten toegeven dat dit niet helpt een geloofwaardig beeld te scheppen. Niet dat wij eisen dat de advocaten elkaar in het haar zouden vliegen, maar wanneer men dan toch naast de cliënt wil staan, dan moet men hem op de eerste plaats met de grootste hardnekkigheid verdedigen, en zich niet laten leiden door de overweging dat men straks weer met confrater-tegenstrever een stevige whisky zal drinken in de bar van de Rotary-klub. Het toneeltje dat men voor elkaar opvoert in een verheven taal, waarbij men met stilistische kwaliteiten de onbegrijpelijkheid niet kan oplossen, waarbij men meer aandacht heeft voor mooipraterij dan voor de rechten van de cliënt, dat toneeltje is een beschamende farce.

Wanneer met het afleggen van de toga ook de rol van verdediger wordt afgelegd en opgeborgen, en de confraters elkaar feliciteren met het mooie pleidooi of rekwisitoor, is het vaak de cliënt die hiervan de dupe wordt.

2. ADVOKATEN ZIJN GEEN GELDWOLVEN.

«Het is vaak nog een menig die vastgeankerd zit in de geest van de mensen dat advocaten te duur zijn.»

Om deze kwakkel de wereld uit te helpen, volstaat het de vergelijking aan te houden die Victor maakt tussen een advocaat en een geneesheer.

Er zijn wel degelijk verschillen tussen de gezondheidszorg en de rechtsbijstand.

Zolang de geneeskundige verzorging overgelaten werd aan het privé-initiatief der geneesheren, bleef het recht op gezondheid voor velen een louter theoretisch recht. Min-vermogenden konden enkel hopen op de liefdadigheid van hier en daar een goede doktersziel.

Het recht op geneeskundige verzorging werd slechts effectief op het ogenblik dat deze, met tussenkomst van de overheid, en grote organisaties, op kollektieve wijze werd georganiseerd.

Een van de moeilijkheden welke moest overwonnen worden was de financiële drempel. In België werd hiervoor een oplossing gezocht via subsidiëring en sociale verzekering.

Ook de geneesheren voerden aanvankelijk deontologische bezwaren aan tegen een tarifiëring van hun 'intellectuele akt', maar uiteindelijk hebben zij dit toch moeten aanvaarden. Een van de resultaten was dat de prijsbepaling van de medische verzorging gedeeltelijk onttrokken werd aan de eenzijdige beslissingsmacht van de behandelende geneesheer. Een ander belangrijk gevolg was dat beleid en beheer in de sektor gezondheidszorg niet enkel werd bepaald door de groep van geneesheren, maar dat ook andere organismen hierbij werden betrokken.

Verre van te beweren dat het met het gezondheidsbeleid in ons land koek en ei is — denk maar aan de moeilijkheden van de dokters van Merelbeke en Hoboken, aan dokter Meeganck — is de situatie hier gezonder dan in de juridische wereld.

Daar wordt immers alles nog bepaald door de betweterige advocaten. — zij bepalen op eenzijdige wijze hun honorarium

— zij organiseren de rechtsbijstand.

Organisaties die rechtzoekenden 'vertegenwoordigen' worden niet bij die initiatieven betrokken, en hebben geen vinger in het beleid. Een advocaat aanvaardt niet dat anderen iets aanbrengen over de toeganke-lijkheid van het recht, de positie van de magistratuur, de advokatuur of het wetgevingsproces vanuit een economische of maatschappelijke benadering.

Wij komen terug op ons uitgangspunt : de financiële pretentie van de advocaten.

Het is de rechtzoekende zelf die de kostprijs van de advocaat moet betalen, kostprijs die door die advocaat vrij wordt bepaald, en die niet wordt terugbetaald door een juridisch verzekeringsorganisme.

Een volgend argument tegen de uitspraak van de geachte Ridder is het feit dat de advocaten tot de hoogste inkomensgroep behoren. Dat zij

tevens tot de grootste belastingsontduikers behoren, laten wij dan nog buiten beschouwing (cf. Max FRANK, *Onderschatting en fiskale fraude in België*, Brussel, 1970).

De advocaten verdienen o.i. meer dan het zout op hun aardappelen. Dat mag ook, iedereen streeft dat na waarmee hij denkt gelukkig te zijn, maar beweren dat zij met hun honorarium nauwelijks de zware kosten kan dekken, dat vinden wij al te bar.

3. VOOR GOD - PRO DEO.

«Er is niemand die wegens gebrek aan financiële middelen belet zou zijn rechten voor de rechtbank te laten gelden (...). Er is immers het pro deo systeem.»

Wanneer het in een rechtstaat nog mogelijk is dat mensen wegens hun financiële positie afhankelijk zijn van de clause liefdadigheid van advocaten of van een pro deo systeem om hun recht te doen gelden, dan vinden wij dat een 19de eeuwse situatie die misschien zijn nut heeft gehad, maar nu niet meer kan volstaan.

Pro deo lost niks op. Wij moeten het kwaad in de wortel uitrukken.

Als in deze rechtstaat (sic) mensen niet aan hun trekken komen, dan heeft het geen zin met liefdadigheid pleisters te plakken op het houten been en het onrecht met lapwerk te verdoezelen. Dan moeten de maatschappelijke wanverhoudingen die een dergelijke scheve situatie in de hand werken, worden rechtgetrokken en veranderd.

Wanneer iemand 'recht op recht' heeft, en dus, wanneer hij niet kan betalen, beroep kan doen op een pro deo, dan betekent dat nog niet dat in de praktijk :

— wie er nood aan heeft, het pro deo systeem kent (zie hoger) ;
 — wie er nood aan heeft en het kent, er effectief beroep op doet.
 Want het kennen, het kunnen en het durven gebruiken van een pro deo veronderstelt reeds een graad van 'juridisch weten' en maatschappelijke en sociale situatie, dat velen dit middel ongebruikt links laten.

Al kunnen oudere advocaten wel eens onbaatzuchtig zijn, en in hun grootmoedigheid gratis pleiten, het zijn de jonge stagiairs die voor de pro deo's instaan.

Meester Victor vindt 'dit een pluspunt : *«Zij kunnen aldus met de*

werkelijke praktijk in kontakt komen, en het is voor hen een uiterst nuttige leerschool».

Wat Victor hier doet is de redenering omkeren. De pro deo is vooral belangrijk voor de jonge advocaten, die de knepen van het vak moeten leren. Wat kennen die immers van het werkelijke leven als zij de universiteitsdeuren achter zich horen dichtvallen. De 'behoefte' is in zoverre belangrijk als hij als proefkonijn kan dienen. (Waarschijnlijk heeft Victor dit niet bewust zo gesteld, maar dat is het toch wat uit zijn woorden valt af te leiden, en wat vele andere advocaten in het diepst van hun gedachten ook kunnen bijtreden.)

Maar heeft de minvermogende dan geen recht op serieuze bijstand, van iemand die het klappen van de zweep reeds kent? Is het normaal dat de lagere klasse het met een lagere kwaliteit moet stellen (waaraan die stagiairs géén schuld hebben, zij kunnen het best goed menen).

Trouwens, het hele pro deo systeem is a priori tot mislukken gedoemd omdat vanuit de klassepositie die de advocaat bekleedt, hij zich onmogelijk kan inleven in de situatie en de denkstructuur van vele zgn. marginalen (of gemarginaliseerden): een levenssituatie die hij niet kent, die hij niet begrijpt.

Hetzelfde geldt trouwens ook voor de magistratuur, en voor zeer veel adviesbureaus allerhande.

Terecht spreekt Hoefnagels hiervan in zijn boek 'Help, ik word geholpen'.

4. WEG MET DE WETSWINKELS.

«Ik vind de oprichting van die wetswinkel een volkomen overbodige en zelfs gevaarlijke onderneming.»

Dat de wetswinkel een overbodig initiatief zou zijn — wij zouden niks liever willen — wordt door de realiteit zelf tegengesproken. Het succes van een dergelijk initiatief in Engeland, Nederland, België (± 780 mensen in anderhalf jaar in de Leuvense winkel), bewijst dit afdoende.

Dat het een «gevaarlijk» initiatief is, is een uitspraak die ons ten zeerste flatteert.

Na anderhalf jaar bij een geëerd jurist als Victor bekend staan als «gevaarlijk», is een compliment dat vele 'aktionists' ons zullen benijden. Wij dachten integendeel dat wij te zeer oplapten, en te weinig revolutionair, te weinig ontmaskerend en bewustmakend waren geweest. Wij hebben nauwelijks het haar op de tanden getoond. Wij zijn blijven denken

in termen van wet en recht, alsof men recht zal bestrijden met recht, kanker met kanker.

Misschien bedoelt Victor met «*gevaarlijk*» iets anders dan subversief? Misschien wil hij zeggen dat wij verkeerde adviezen geven, en dat wij zo gevaarlijk zijn.

De fouten van een geneesheer kan men niet meer zien. In vele gevallen ook niet die van een advocaat. Eén partij haalt immers toch steeds gelijk, welke is niet zo belangrijk, dat is nu eenmaal het recht, en de advocaat kan daaraan niks veranderen.

Daarbij willen wij er toch ook even aan herinneren dat wij kunnen terugvallen op een achterban van proffen en assistenten die ons gunstig gezind zijn, en op enkele advokaten die illegaal met ons meewerken. Wij vinden het trouwens niet zeer logisch ons te beschuldigen van amateurisme en onbekwaamheid, en anderzijds te weigeren om ook maar op enige wijze met ons samen te werken, ja zelfs te dreigen met sancties tegen advokaten die het toch zouden wagen zich met de wetswinkel te compromiteren.

5. IK ZIE NIET WAT IK NIET ZIE.

«Van drempelvrees (het voornaamste argument aangehaald in het voordeel van de wetswinkels) heb ik in mijn lange loopbaan nooit iets gemerkt.»

— Dat een advocaat nooit iets van drempelvrees merkt bij zijn cliënten is evident: wie komt heeft geen drempelvrees, of heeft die in elk geval overwonnen. Anders komen zij er gewoon niet toe, en worden zij ook niet opgemerkt.

— Over de diskriminatie in het konsuleren van een advocaat, verwijzen we naar de onderzoeken van Sykes en Abel Smith (zie hoger). Daar wordt op overtuigende wijze de door Mr. Victor gehuldigde stelling naar het Nirwana van de advokaten verwezen.

— De kosteloosheid van de rechtsbijstand is evenwel niet voldoende om de gang naar het advokatenkantoor voor iedereen vrij te maken. Tal van andere factoren dragen ertoe bij dat in de hulpverlening door advokaten een feitelijke diskriminatie blijft bestaan.

Zijn afkomst, zijn opleiding en zijn advokatenbestaan zelf, spelen zich af in zulk een wereldvreemde omgeving, dat hij vanuit zijn maatschappelijke positie niet in staat is in contact te treden met mensen van een andere stand.

Zijn verstoken blijven van een stuk realiteit, het haast folkloristisch aan-

doend optreden in de rechtszaal niet te na gesproken, sluiten hem af van deze realiteit en van contact ermee.

De advocaat, en met hem alle mensen die op eenzelfde maatschappelijk niveau zijn gesitueerd, denken anders, leven anders, hebben vaak een ander waardepatroon.

In deze kontekst is het niet verwonderlijk dat vele advocatenkantoren, misschien zelfs ondanks goedbedoelde pogingen, ontoegankelijk moeten blijven voor velen.

— Dan bestaat er nog de kwalitatieve selectie.

Lagere klassen moeten niet rekenen op de beste rechtsbijstand.

Preventieve, gespecialiseerde rechtshulp is voorbehouden aan de grote ondernemingen en de kapitaalkrachtigen.

In haar onderzoek naar de specialisatie van de Belgische advocaten, stelt Cardijn de Salle dat de takken handelsrecht en vennootschappen ver op kop liggen. Het zijn juist deze takken waar de gewone man geen behoefte aan heeft, of toch in veel mindere mate mee gekonfronteerd wordt.

6. STUDENTEN - STUDEREN.

«Konsultaties worden gegeven door studenten en mensen die buiten de praktijk staan. Zij zijn niet gebonden door strenge tucht. Dit is gevaarlijk.»

Dat de studenten niet over een jarenlange ervaring beschikken, en dit nadelig kan werken voor de rechtzoekende is ongetwijfeld juist.

Dat we geen medewerking krijgen is niet op de eerste plaats onze schuld. En dan zijn er toch altijd wel mensen die wel willen meewerken : assistenten, proffen, gespecialiseerde diensten (zie verder in het verslag van onze werking in het afgelopen jaar).

Maar het werken met mensen *«die nog niet in de praktijk staan»*, biedt ook een voordeel. Zij zijn nog niet doorgedrongen ('geïndoktrineerd') van de individuele benaderingswijze die in het rechtsbedrijf wordt gehanteerd. Zij kunnen beter dan een advocaat een probleem in zijn maatschappelijke kontekst plaatsen, omdat een student nog niet rotsvast zit in een bepaalde maatschappelijke structuur die hem in zijn denken en handelen gaat bepalen en beperken, wat hem toelaat bepaalde vanzelfsprekendheden niet vanzelfsprekend te vinden.

Als een zaak toch voor de rechtbank komt, dan moet er een advocaat aan te pas komen. De cliënt kan natuurlijk nog steeds bij ons terecht, maar het pleiten gebeurt uiteindelijk door een advocaat.

De cliënt is volledig vrij in de keuze van zijn advocaat. Dat wij mensen draineren naar advocatenkantoren is een grove misopvatting van Ridder Victor.

Terloops willen wij aanstippen dat elke cliënt door minstens twee winkeliers wordt ontvangen, en dat elke vraag wordt besproken op een permanentieraad die wekelijks wordt gehouden, en waar naast de juridische kant ook de politieke relevantie van een bepaalde probleemsituatie wordt aangesneden.

De integratie van de wetswinkel in de universiteit waar Mr. Victor voor pleit, moet resoluut van de hand worden gewezen.

Al zouden ons dan heel wat financiële zorgen bespaard blijven, en al zouden wij dan kunnen rekenen op een meer dan informele steun van de fakulteit, onze onafhankelijkheid, ongebondenheid en autonome werking is te belangrijk.

De bewegingsruimte die wij nu hebben, en de politieke opties waarvoor wij hebben gekozen, zouden door deze integratie worden afgezwakt of zelfs kunnen verdwijnen. Dat wensen wij niet.

SLOTBESCHOUWING

Uiteraard zou het hele interview met Victor moeten geanalyseerd en gekommentarieerd.

Maar wij zijn Jura Falconis niet.

Wij hebben gemeend in dit korte bestek enkele frappant onjuiste uitspraken van de Ridder te hebben weerlegd.

Wanneer hij tenslotte hoopt dat de Orde van Advokaten zich tegen de wetswinkel zal verzetten, dan mogen wij hem met een gerust gemoed verzekeren dat dergelijke methodes van het establishment ons niet intimideren.

Uit een open confrontatie, uit de strijd komt de vooruitgang.

Bij een konflikt worden de tegenstellingen duidelijk, ook binnen de Orde, en daar kunnen wij alleen wel bij varen.